

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА РІТЕЙЛУ

© Ящук В.І., 2010

Висвітлено поняття економічної безпеки підприємства ритейлу, обґрунтовано необхідність створення ефективної системи економічної безпеки підприємства ритейлу, окреслено підходи щодо створення механізму забезпечення економічної безпеки підприємства ритейлу. Зокрема, запропоновано комплексний підхід до створення системи економічної безпеки підприємства ритейлу, окреслено основні положення концепції безпеки підприємства ритейлу, визначено зміст етапів і послідовність здійснення моніторингу стану і динаміки розвитку підприємства ритейлу.

Ключові слова: економічна безпека, підприємство ритейлу, механізм забезпечення, комплексний підхід, система економічної безпеки, моніторинг стану.

In the article is grounded necessity the concept of economic security of retail enterprise, the necessity of creation of the effective system of economic security of retail enterprise is grounded, approaches are outlined in relation to creation of mechanism of providing of economic security of retail enterprise. In particular, the complex going is offered near creation of the system of economic security of retail enterprise, the substantive provisions of conception of safety of retail enterprise are outlined, maintenance of the stages and sequence of realization of monitoring of the state and dynamics of development of retail enterprise is certain.

Key words: economic security, retail enterprise, mechanism of providing, complex approach, system of economic security, monitoring of the state.

Постановка проблеми

В умовах поглиблення економічної кризи посилюється негативний вплив на потенціал українських підприємств ритейлу. Перед підприємствами ритейлу постають актуальні завдання внутрішньої самооцінки й прогнозування свого стану; вживання заходів економічної безпеки, спрямованих на захист підприємства від різноманітних зовнішніх й внутрішніх загроз, які впливають на його потенціал. У період поглиблення кризових явищ в економіці найнебезпечнішим для підприємств ритейлу є руйнування його фінансового, кадрового, інтелектуального, технологічного й інформаційного потенціалу як головних факторів життєдіяльності господарюючих суб'єктів.

Сучасна фінансова й інвестиційна нестабільність призвела до зниження попиту на продукцію, послуги і, як наслідок, відповідного зниження прибутку підприємств ритейлу; до зростання цін на матеріали, енергію, сировину, зниження амортизаційних відрахувань, до різкого зниження інвестиційної й інноваційної активності підприємств ритейлу.

Вітчизняні підприємства ритейлу перебувають в умовах безперервної зміни зовнішнього середовища їх існування. Ця нестабільність вимагає від них постійної адаптації, зокрема, пошуку нових і вдосконалення вже наявних засобів забезпечення системи економічної безпеки задля досягнення економічних і соціальних цілей діяльності підприємств ритейлу. Сьогодні ця проблема актуалізується з новою силою, по-перше, через вихід глобалізаційних процесів на новий рівень, що практично унеможлиблює виокремлення одного підприємства або мережі ритейлу від світового

впливу; по-друге, через вступ України у Світову організацію торгівлі (СОТ). Все це вимагає перегляду попередніх концепцій економічної безпеки підприємств ритейлу і всебічного їх удосконалення через ускладнення зовнішніх умов виживання.

З огляду на це, забезпечення економічної безпеки підприємств ритейлу вимагає створення специфічного механізму забезпечення належного рівня економічної безпеки таких підприємств, запобігання і мінімізації дії загроз. У цьому контексті важливим є питання забезпечення економічної безпеки підприємств ритейлу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Вагомий внесок в розкриття питання економічної безпеки зробили такі вчені, як В.Л. Тамбовцев, А. Ілларіонов, Л. Абалкін, Є.А.Олейніков, А.В. Колосов, В.В. Шликов, В. Сенчагов, З. Варналій, В.Геєць, В.Мунтіян, Г. В. Задорожний, Г.В. Козаченко, В.П. Пономарьов.

Однак зазначимо, що попри високий рівень публікацій, окремі аспекти залишаються недостатньо дослідженими. Сьогодні не існує єдиної теоретичної і методичної бази визначення показників, методики аналізу та механізму організації забезпечення економічної безпеки підприємства ритейлу. У розробленні зазначеної проблеми залишається ряд невирішених питань, які стосуються сутності, механізму забезпечення, методики оцінювання та забезпечення економічної безпеки підприємства ритейлу. Відсутні дослідження, спрямовані на вирішення зазначених питань та підходів щодо забезпечення економічної безпеки підприємств ритейлу з урахуванням специфіки цих підприємств.

Постановка цілей

Основною метою статті є визначення підходів до забезпечення економічної безпеки підприємства ритейлу в умовах фінансово-економічної кризи.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- дослідити суть та специфіку діяльності підприємств ритейлу;
- проаналізувати основні загрози економічній безпеці підприємства ритейлу;
- обґрунтувати доцільність створення раціональної системи економічної безпеки підприємства ритейлу;
- запропонувати комплексний підхід до створення системи економічної безпеки підприємства ритейлу;
- окреслити основні положення концепції безпеки підприємства ритейлу;
- визначити зміст етапів і послідовність здійснення моніторингу стану і динаміки розвитку підприємства ритейлу.

Виклад основного матеріалу

У сучасному світі ритейл сприймається як дуже традиційний сектор бізнесу. За останні декілька років світ ритейлу кардинально змінився, його діяльність стала набагато складнішою та досконалішою, він швидко трансформувався та еволюціонував, випередивши багато інших ринків, що розвиваються. Сьогодні роздрібна галузь є лідером у застосуванні таких інновацій, як технологія радіочастотної ідентифікації (RFID) та технології самообслуговування. Крім того, прориви у сфері управління ланцюгом постачань і логістиці з'явилися значною мірою завдяки ритейлу. Роздрібна торгівля випередила інші галузі у сфері запровадження сховищ інформації та передових методів обробки й аналізу клієнтських даних. Ритейл – це сприятливе середовище для досліджень, розвитку і застосування новітніх аналітичних, економетричних методів та методів оптимізації таких напрямів, як ціноутворення та управління інтегрованими маркетинговими комунікаціями.

За умов низької конкуренції з боку обережних іноземних ритейлерів національні ритейлери сьогодні мають добрі можливості покращити свій бізнес у щоденній боротьбі за лояльність клієнтів та посилити свої позиції до виходу міжнародних мереж гіпермаркетів і дискаунтерів, які тривалий час спостерігають за Україною. Українські споживачі перевіряють різні формати торгівлі, постійно

підвищуючи рівень своїх вимог до обслуговування, пропозицій та інноваційності компаній. Уже сьогодні вони приділяють значну увагу високим стандартам якості продукції та комфортній атмосфері закупівель.

Обов'язковою умовою захисту діяльності підприємства ритейлу є створення раціональної системи економічної безпеки [1]. Як показала практика, ефективною може бути лише комплексна система захисту, організована відповідно до потреб і чинного законодавства, яка повинна поєднувати в собі заходи адміністративного, технічного захисту; криптографічні, програмні, економічні і морально-етичні заходи, що сприяють динамічній і стабільній роботі підприємства ритейлу. Отже, комплексна система безпеки – це організована сукупність спеціальних органів, служб, засобів, методів і заходів, що забезпечують захист життєво важливих інтересів підприємства ритейлу від зовнішніх і внутрішніх загроз. Лише комплексний підхід дає змогу досягти високого ступеня забезпечення безпеки будь-якої комерційної структури [2].

Сьогодні виникла проблема забезпечення виживання підприємства в умовах нестабільності зовнішнього середовища та своєчасного виявлення негативних тенденцій, які можуть свідчити про настання кризового стану. Підприємство ритейлу, як і будь-яка система іншого походження та призначення, незалежно від форми власності, галузі, формату та масштабів діяльності, підпорядковується циклічним законам життєдіяльності. Можливість модифікуватись, переходити на вищі стадії розвитку або ж, навпаки, потрапляти у кризовий стан, потребує від підприємства ритейлу зміни мети, стратегій та способів їх реалізації.

На нашу думку, причини економічної небезпеки підприємства ритейлу зумовлені не тільки сучасним соціально-економічним розвитком країни, але й стратегічними помилками в управлінні підприємством, а саме: відсутністю концепції, стратегії і програми економічної безпеки з реально досяжними цілями; безсистемністю і недосконалістю нормативно-правового забезпечення регулювання діяльності суб'єктів господарських відносин; ризикованою кредитно-грошовою політикою уряду в банківській сфері, на фондовому й валютному ринках; неефективною податковою системою; зростанням інфляції і відсутністю сприятливого інвестиційного клімату в реальному секторі економіки тощо.

Забезпечення високого рівня економічної безпеки підприємства ритейлу потребує адекватної організації системи управління цим процесом. Система управління економічною безпекою підприємства ритейлу визначається сукупністю елементів, які є взаємопов'язаними, взаємозалежними, взаємоузгодженими, взаємообумовленими та дають змогу суб'єктам господарської діяльності формувати, реалізовувати власні економічні інтереси. Функціонування цієї системи забезпечується взаємодією елементів механізму управління економічною безпекою підприємства ритейлу.

Виконане дослідження дало змогу виділити основні причини виникнення кризового стану на підприємствах ритейлу:

макроекономічні:

- настання стадії кризи в життєвому циклі підприємства;
- спад кон'юнктури в економіці загалом;
- значний рівень інфляції;
- зниження купівельної спроможності населення;
- нестабільність господарського (і особливо податкового) законодавства;
- нестабільність фінансового і валютного ринків;
- посилення конкуренції в галузі;
- посилення монополізму на ринку;

мікроекономічні:

- неплатоспроможність або реальна загроза втрати платоспроможності;
- дефіцит у фінансуванні;
- неефективна збутова політика;
- низький рівень управління;
- відсутність довгострокової стратегії.

Система економічної безпеки підприємства ритейлу в умовах фінансової нестабільності повинна бути спрямована на захист прав та інтересів суб'єктів підприємницької діяльності; на комплексний аналіз, реальну оцінку і прогнозування оперативного стану розвитку підприємства ритейлу, різноманітних зовнішніх та внутрішніх загроз. Особливість системи економічної безпеки підприємства ритейлу полягає в тому, вона повинна забезпечити захист підприємства ритейлу за усіма напрямками і сферами діяльності. Отже, систему економічної безпеки підприємства ритейлу входять підсистеми безпеки (рис. 1).

У загальному вигляді формування системи економічної безпеки підприємства ритейлу передбачає проходження послідовних етапів:

1. Формування інформаційної бази за визначеними показниками [3].
2. Оцінка економічної безпеки підприємства ритейлу.
3. Розроблення комплексу заходів із забезпечення економічної безпеки підприємства ритейлу.
4. Аналіз ефективності розроблених заходів економічної безпеки підприємства ритейлу.

Для створення надійної системи безпеки підприємства ритейлу необхідно здійснити комплекс підготовчих заходів. Від цієї роботи багато в чому залежать рішення, які будуть прийняті, як будуть сформовані органи безпеки, які будуть виділені фінансові, матеріальні і людські ресурси, та загалом – ефективність забезпечення безпеки функціонування підприємства ритейлу. Перш ніж приймати рішення, розробляти програму тощо, необхідно об'єктивно оцінити соціально-економічний стан підприємства ритейлу. На нашу думку, створення в умовах економічної кризи ефективної системи економічної безпеки сприятиме подоланню підприємствами ритейлу небезпек, що виникають за фінансової нестабільності, та дасть змогу “вижити” в умовах невизначеності і ризиків.

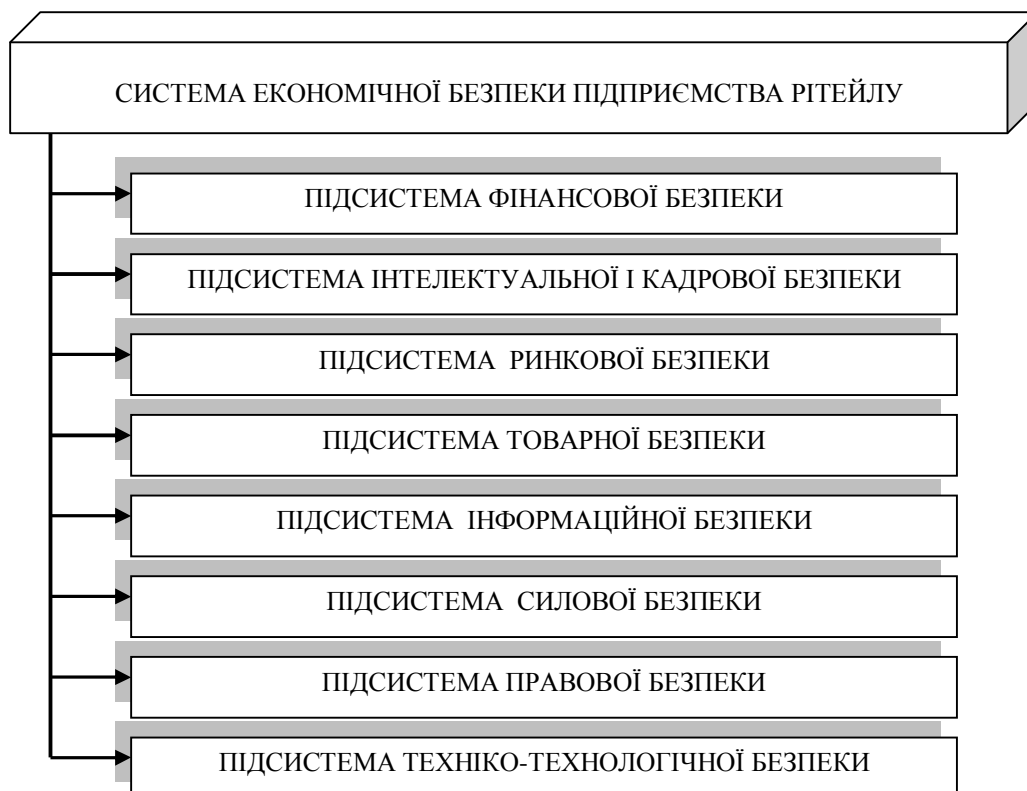

Рис. 1. Склад системи економічної безпеки підприємства ритейлу

На рис. 2 наведено комплексний підхід до створення системи економічної безпеки підприємства ритейлу. Для створення оптимальної системи безпеки підприємства ритейлу необхідно розробити концепцію безпеки, на основі якої потім будується передбачувана модель цієї системи, і виробляються відповідні механізми її довготривалого функціонування. Спочатку доцільно здійснити аналіз можливих загроз, оцінити ймовірність їх появи, здійснити прогноз передбачуваних

врат, а потім вже вибрати адекватні засоби і методи захисту. Далі на цій основі слід створити структуру, покликану вирішувати завдання із захисту економічних інтересів, визначити вартість майбутньої системи та організувати постійний дієвий контроль за її формуванням і функціонуванням.

Система моніторингу повинна являти собою розроблений на підприємстві рітейлу механізм постійного нагляду за контрольованими показниками діяльності, визначення розмірів відхилень фактичних результатів від передбачуваних і виявлення причин цих відхилень.

Основними цілями моніторингу, на нашу думку, можуть бути такі:

- оцінка стану і динаміки розвитку підприємства рітейлу;
- виявлення деструктивних тенденцій і процесів розвитку потенціалу підприємства рітейлу;
- визначення причин, джерел, характеру, інтенсивності дії загроз економічної безпеки підприємства рітейлу;
- прогнозування наслідків дії загроз економічній безпеці підприємства рітейлу;
- системно-аналітичне вивчення ситуації, що склалася, і тенденцій її розвитку, розроблення цільових заходів щодо усунення загроз підприємству рітейлу.

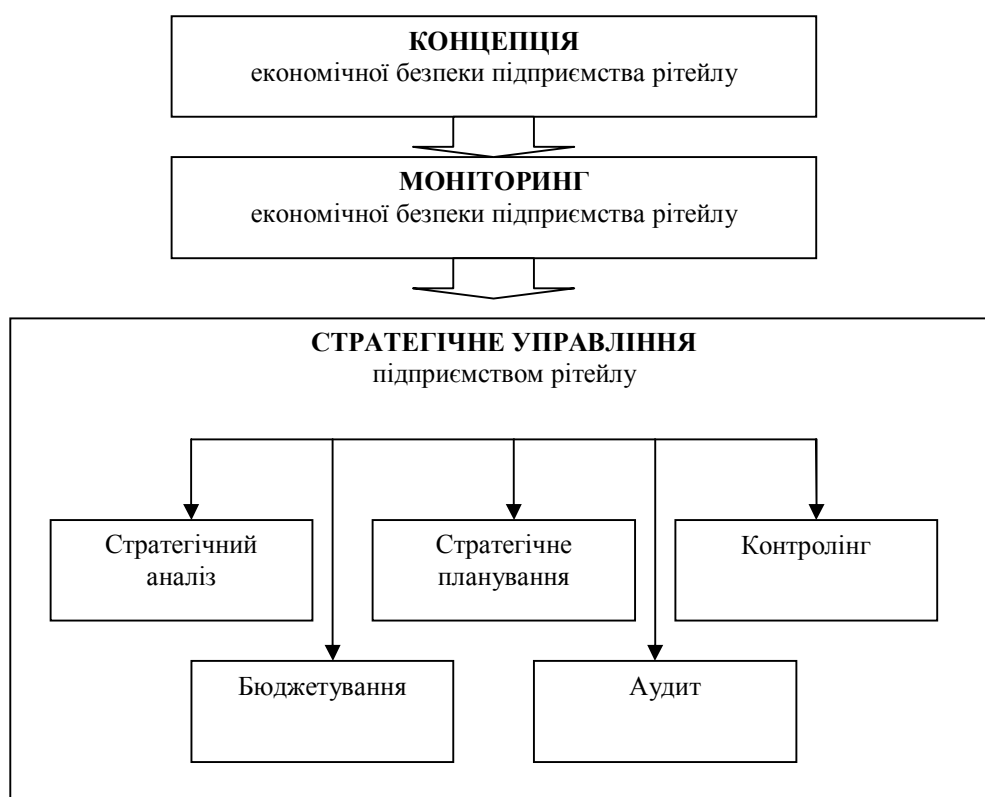

Рис. 2 Комплексний підхід до створення системи економічної безпеки підприємства рітейлу

Моніторинг має бути результатом взаємодії усіх зацікавлених служб підприємства рітейлу. Під час здійснення моніторингу повинен діяти принцип безперервності спостереження за станом об'єкта моніторингу з урахуванням фактичного стану і тенденцій розвитку його потенціалу, а також загального розвитку економіки, політичної обстановки і дії інших загальносистемних чинників. Для моніторингу потрібне відповідне методичне, організаційне, інформаційне, технічне забезпечення. Наведемо зміст і послідовність здійснення моніторингу стану і динаміки розвитку підприємства рітейлу:

- ідентифікація підприємства рітейлу (господарюючого суб'єкта) й об'єкта моніторингу;
- формування системи техніко-економічних показників оцінювання економічної безпеки підприємства рітейлу з урахуванням специфіки його функціонування і стратегій розвитку;

- збирання і підготовка інформації, що характеризує стан об'єкта моніторингу;
- аналіз відповідності реального стану фінансово-економічної діяльності показникам економічної безпеки підприємства ритейлу;
- виявлення (визначення) чинників, що характеризують позитивні і негативні напрями розвитку підприємства ритейлу;
- розрахунок техніко-економічних показників підприємства ритейлу у визначеному періоді;
- моделювання і формування сценаріїв розвитку підприємства ритейлу з урахуванням можливих внутрішніх і зовнішніх загроз;
- розроблення пропозицій із запобігання і нейтралізації загроз економічній безпеці підприємства ритейлу.

Цей методичний підхід до аналізу і діагностики стану підприємства дає змогу з достатньою повнотою досліджувати комплекс чинників та джерел загроз економічній безпеці підприємства ритейлу, осмислено і цілеспрямовано організувати і здійснювати необхідний моніторинг, системно аналізувати соціально-економічну ситуацію, що динамічно змінюється, виконати техніко-економічне обґрунтування ухвалюваних управлінських рішень.

Висновки

Отже, з вищевикладеного можна зробити висновки про те, що український ринок мережевого ритейлу вирізняє низка особливостей. Враховуючи особливості здійснення фінансово-господарської діяльності підприємства ритейлу, на основі виконаного нами дослідження економічної сутності категорії “економічна безпека підприємства ритейлу” встановлено, що для забезпечення належного рівня економічної безпеки підприємства ритейлу виникає необхідність створення раціональної системи економічної безпеки підприємства ритейлу. У статті запропоновано комплексний підхід до створення системи економічної безпеки підприємства ритейлу, окреслено основні положення концепції безпеки підприємства ритейлу, визначено зміст етапів і послідовність здійснення моніторингу стану і динаміки розвитку підприємства ритейлу.

Перспективи подальших досліджень

Також у статті доведено, що в умовах світової економічної інтеграції виникає гостра потреба у розробленні методичних підходів до визначення рівня економічної безпеки підприємства ритейлу. Цих питань і стосуватимуться подальші дослідження.

1. Яцук В.І. Формування інформаційного забезпечення економічної безпеки торговельного підприємства / Яцук В.І., Карпа А.Г. // Вісник Львівської комерційної академії. – Серія економічна. – 2008. – Вип. 28. – С. 556–564.
2. Яцук В.І. Системний підхід до управління економічною безпекою торговельного підприємства / П'ята міжнародна науково-практична конференція “Соціально-економічні реформи в контексті інтеграційного вибору України”: Збірник наукових праць. – Том 5. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2008. – С. 94–97
3. Яцук В.І. Формування системи показників оцінки економічної безпеки торговельного підприємства / Яцук В.І., Новаківський Б.В. // Вісник Львівської комерційної академії – Серія економічна, випуск 29. – Львів: Видавництво ЛКА, 2009. – С.293–299.
4. Яцук В.І. Методи забезпечення економічної безпеки торговельного підприємства / Яцук В.І., Карпа А.Г. // Торівля, комерція, підприємництво: збірник наукових праць / [ред. кол. Анопій В.В., Дайновський Ю.А., Скибінський С.В. та ін.]. – Львів: Вид-во Львівської комерційної академії, 2009. – С.210–215.